

A pszichológusok képzési rendszerének problémái – III. fejezet

Mi is az összefüggés a képzettség és tevékenység között? Mi a szakirányú továbbképzés és mi a szakpszichológus képzés között? Mi az a módszerspecifikus képzés? Ki és mire képezhet a Magyarországon? A felsőfokú képzések ma Magyarországon a felsőoktatásban történnek, amit több jogszabály is szabályoz.

Továbbmenve, leszűkítve a vizsgálandó terét az egészségügyben végzett pszichológusi tevékenységre, ott is találhatunk hiányosságokat és szakmán belüli diszkriminációra alapot adó rögzült működési mechanizmusokat, melyek javítása szintén időszerű.

Elsőként rögtön a legegyszerűbben leírható diszkriminatív helyzet, amelyben a pszichológus hallgatók vannak hátrányban az egyéb egészségügyi szakmákban tanuló rezidensekhez képest. Az egészségügyi felsőfokú szakirányú szakképzési rendszerről, a Rezidens Támogatási Program ösztöndíjairól, valamint a fiatal szakorvosok támogatásáról szóló kormányrendelet szabályozza az egészségügyi szakirányú továbbképzéseket. A pszichológusoknak az a kisebb csoportja, akik a klinikai szakpszichológia területén tevékenykednek, egészségügyi szakvizsgát szereztek az orvosokkal azonos képzési rendszerben és egészségügyi tevékenységet folytatnak, rájuk – de a pszichológusok közül csak rájuk – vonatkozik az egészségügyi tevékenység végzéséhez szükséges szakmai minimumfeltételekről szóló rendelet, az orvosokkal azonos módon kötelesek az abban foglalt feltételek betartására.

Az egészségügyben dolgozó pszichológusoknak tehát minden előírásnak és többletterhelnek eleget kell tenniük, amelyek az orvosokat is kötelezik, a támogatási rendszerből mégis kimaradnak, mely indokolatlanul hátrányos helyzetbe kényszeríti őket. Ez a szabályozási környezet is mutatja, hogy az egészségügyön belül is vannak olyan részletszabályok, melyek fejlesztésre, pótlásra szorulnak, hiába sokkal szabályozottabb, rendezettebb az egészségügyben tevékenykedő pszichológusok helyzete a többi pszichológiai szakterülethez képest.

Másodikként említhetjük a módszerspecifikus képzések “rendszerét”. Mi is az a módszerspecifikus képzés, mi az a Pszichoterápiás Tanács? A helyzet megfelelő leírásához sajnos a “kályhától” kell kiindulnunk.

A pszichoterápiát az Egészségügyi törvény definiálja igen tágan, és nagy általánosságban. Ez alapján: *“A pszichoterápia többféle módszeren alapuló, tudományosan megalapozott, a pszichés és pszichoszomatikus zavarok esetén alkalmazott, egyéni vagy csoportos formában, több, meghatározott időtartamú ülésben történő terápiás eljárás, amelyet a pszichoterápiás eljárások végzésére képesítéssel rendelkező szakorvos vagy klinikai szakpszichológus végezhet önállóan.”*

Jogszabályban ezen kívül egyetlen egy helyen találkozhatunk a módszerspecifikus képzésekkel. Az egészségügyi felsőfokú szakirányú szakképzésre vonatkozó rendelet, a ráépített pszichoterápia szakképzés egyik kötelező moduljaként rögzíti a módszerspecifikus képzéseket, amelyek elvégzése elengedhetetlen a pszichoterápia szakvizsga megszerzéséhez!

A módszerspecifikus képzések ilyen módon jogot alapító elemei a képzésnek. Ez a momentum a továbbiak szempontjából rendkívül fontos!

Itt kezdődik a lényegi probléma: mely módszerek azok, amelyek elfogadottak? Amelyekben való jártasság megszerzése megfelelő a szakvizsga megszerzéséhez? Hol és kik által lehet képződni módszerspecifikus eljárásokban? Ezen – jogosultságot alapító – képzéseket ki ellenőrzi?

Nem tudjuk. Nagyon kevés információ áll rendelkezésre. Jogszabályban csak az van rögzítve, amit fent is hivatkozunk. Ezen kívül szakmai szokásjogra hagyatkozhatunk csak. De az a jog rendszerében nem számon kérhető, nem transzparens, nem legitim, nem kikényszeríthető, azon résztvevők által, akiket érint, nem is ellenőrizhető.

Létezik a pszichoterápiás szakmai protokoll. Ezt a szakma egy szervezete, a Pszichoterápiás Tanács hozta létre, írta meg, azonban nem emelték jogforrási rangra, nem került az irányelvfejlesztés szabályai szerint végső hitelesítésre, kihirdetésre. Miért fontos a jogszabály általi rögzítés? A számonkérhetőség miatt, továbbá azon eljárási garanciák miatt, amelyek a kihirdetésig való eljutást övezik, amelyek biztosítják, hogy az adott jogszabály széleskörű konszenzuson alapul.

A pszichoterápiás protokoll tartalmazza a jelenleg a protokoll készítői által (!) elfogadott pszichoterápiás módszereket, az alap- és szakpszichoterápiák felsorolását. De az irányelv kihirdetése híján ezek sincsenek jogszabály által rögzítve. Mégis, számos jogszabályi rendelkezés alapszik ezen a kategorizáláson: kezdve az egészségügyi tevékenység feltételeit rögzítő szakmai minimumfeltételektől, folytatva az egészségügyi felsőfokú szakképzés részletein, befejezve végül az egészségügyi finanszírozási kódokkal és a hozzájuk rendelt finanszírozási összegekkel. Ezek mind a pszichoterápiás protokoll kategóriáit veszik alapul.

Pszichoterápiás módszereket – a szakma hallgatólagos elfogadása alapján – az a képző egyesület oktathat, akit felvesz tagjai közé a Pszichoterápiás Tanács. A Tanács azt veszi fel, akinek módszere megfelel a Tanács szabályzatában foglaltaknak...

A Pszichoterápiás Tanács egy egyesület. Szabadon, az egyesülési jog alapján szerveződő, minimálisan 10 taggal megalakítható demokratikus önszerveződő egysége a társadalomnak, Nem szabályozza a tevékenységét speciális jogszabály az egyesületekre vonatkozó általános jogszabályokon kívül, pedig látható, hogy működése igen komoly jogosító tevékenység, a pszichoterápiás szakvizsga megszerzésére, amely szakvizsga kizárólagosan jogosít a pszichoterápiás tevékenység végzésére. Látható, hogy a Pszichoterápiás Tanács ennek megfelelően nagyon komoly befolyással rendelkezik. "Sima" egyesület lévén, azok az általános működés-ellenőrzési szabályok vonatkoznak rá, melyek egy átlagos egyesületre, bármi legyen is a tevékenysége.

Nincs tehát jogszabályban rögzítve, hogy mi minősül módszernek, ki fogadja azt be, ki indíthat ilyen képzést, milyen oklevelet állíthat ki a végén, milyen tartalommal és milyen bemeneti, kimeneti követelményekkel kell ezeket indítani. Továbbá hiányzik annak jogszabályi rendezése, rögzítése is, hogy az így megszerzett módszerspecifikus képzettséggel milyen tevékenységet lehet folytatni. Természetesen a válasz az kell legyen, hogy csak pszichoterápiát, és kizárólag az egyéb képzettségi és működési feltételek (engedély, nyilvántartás, stb.) megléte esetén.

Összefoglalva tehát: a gyakorlat alapján a módszerspecifikus képzőhelyek egy-egy módszert gondozó egyesületek, mely egyesületek „kötelezően” tagok a Pszichoterápiás Tanácsban, mely szintén nem közigazgatási intézmény, nem egy, az oktatás rendszerében létrehozott, szabályozott szervezet. Ez a Tanács a szakmai önszerveződés alapján, viszont jogszabályi felhatalmazás nélkül engedélyezi, akkreditálja a módszerspecifikus képzéseket, amelyek viszont elemét képezik a jogszabályban rögzített, állami képzési rendszerben folytatott pszichoterápiás ráépített felsőfokú szakirányú szakképzésnek és előfeltételei a szakképzés elvégzésekor kiállításra kerülő diplomának. Több százezer forint egy-egy ilyen képzés, melynek szükségességét jogszabály követeli meg. Fontos kiemelni, hogy ezek a képzések jók, fontosak és valóban szükségesek.

A probléma a képzések rendszerében, ellenőrizetlenségében és az ebből fakadó igazságtalanságban van. Hogyan lehetséges, hogy olyan képzést, amely a ráépített pszichoterapeuta szakvizsga megszerzéséhez kötelező, azt egyidejűleg bárki, azaz egy jogász vagy burkoló is elvégezheti, ha kifizeti a pénzt? Ez alapján joggal hiheti azt magáról a hallgató – megfelelő felvilágosítás híján – hogy ő ugyanúgy hipnotizálhat, mint egy pszichoterapeuta? Pedig nem jogosult a tevékenységet gyakorolni az egészségügyi jogszabályok miatt (engedély-nyilvántartásba vétel), melyeket a cikkben többször hivatkoztunk már, de akkor minek is végzi el? A komoly képzések esetében mindig van képzési bemeneti követelmény, azaz az egyetemre az érettségi, a szakpszichológus képzésbe a pszichológus diploma. Akkor ezekre a képzésekre miért nincs? Miért engedik meg a képzőhelyek, hogy megfelelő végzettség híján is elvégezze valaki a képzésüket? Hiszen nyilvánvalóan nem fog a végén ugyanazzal a felkészültséggel rendelkezni, mintha a bemeneti képzettsége meglett volna, de a megszerzett – alapismeretek híján limitált – tudást sem fogja tudni alkalmazni, mert nem fog tudni eleget tenni a tevékenységet szabályozó jogszabályoknak.

Meglehetősen problematikus, hogy egy teljesen szabályozatlan és az állam által ellenőrizhetetlen – legyen az szakmailag bármilyen megalapozott és talán még konszenzusos is – engedélyezési eljárás alapszik az oktatás azon szelete, melyre a jogszabály is hivatkozik, és amelyre igen komoly, az állam által, a felsőoktatás rendszere által garantált működési jogosultságok épülnek. Ez a nyilvánvalóan jogszerűtlen állapot egy átfogó, a szakma közös munkája által megalapozott, kidolgozott jogalkotással oldható fel. Mivel azonban a kérdés szerteágazó és a pszichológus szakma képviselőinek élénk párbeszédét igényli a jogalkotóval és más ágazatokkal, a megvalósításhoz elengedhetetlen egy olyan egységes és legitim szakmai fórum, mint a Magyar Pszichológus Kamara. Ugyanis, ha e nélkül is menne, már nem lenne ilyen kaotikus és aggályos a jogi és szakmai helyzet.